

ZUR267 – Kyberkultura

Sylabus kurzu

Vyučující: Jakub Macek (jmacek@fss.muni.cz)

Kurz uvádí do historie společenskovedné diskuze o nových technologiích, a to s přihlédnutím k sociálně-historickému kontextu jejich vzniku. Cílem kurzu je zmapovat vznik a raný vývoj akademické reflexe tématu, vymezit a charakterizovat období vzniku a rozvoje nových médií, pojmenovat klíčové sociální aktéry tohoto procesu a jejich sociální a kulturní milieu (tj. kyberkulturu) a seznámit se s klíčovými tématy a díly, které v této oblasti sehrály konstitutivní úlohu.

V rámci kurzu se studenti seznámí se základními koncepty kyberkultury (Lévy, Morseová, Manovich, Escobar, Hakken) a s konceptem rané kyberkultury, založeném na periodizaci proměn sociokulturních formací, spojených s novými médii, a na tematické analýze kyberkulturních textů. Kurz zároveň přiblíží některé základní okruhy literární a společenskovedné reflexe nových médií (kyberpunk, tělesnost a identita, komunita a veřejnost, moc a ideologie, nerovnost a šíření technologií) a s nimi spojená meritorní díla (Gibson, Stephenson, Harrawayová, Rheingold, Barlow, Negroponte, Bey, Kroker a Weinstein aj.).

Požadavky:

Úspěšné absolvování kurzu je podmíněno pravidelnou docházkou, četbou zadané literatury (dokládanou odevzdáváním kritických rešerší) a úspěšným složením závěrečného testu. (Původně plánované ukončení kurzu odevzdáním hodnoceného eseje bylo změněno s ohledem na nečekaně vysoký počet do kurzu přihlášených studentů.)

Rešerše z četby:

- rozsah 2000 – 4000 znaků
- formát *.doc, *.rtf, plain text
- zasílejte, prosím, na e-mail jmacek@fss.muni.cz
- je možno dvě libovolné rešerše vynechat (povinný počet rešerší = počet konajících se přednášek – 2)

Závěrečný test:

- test prověřuje znalost literatury, zadávané na jednotlivé hodiny, i literatury, jež je dále uvedena jako povinná
- připuštění k testu je podmíněno odevzdáním patřičného počtu rešerší

Povinná četba:

- **Revue pro média 05 (čtvrtletní tematická příloha Hosta).** Brno: Host.
http://fss.muni.cz/rpm/Revue/Revue05/archiv_05.htm
- **Chesher, Chris. 1994. „Colonizing Virtual Reality: Construction of the Discourse of Virtual Reality, 1984-1992.“** Cultronix, Vol. 1, Issue 1.
<http://eserver.org/cultronix/chesher/> (14.2.2005)
- **Macek, Jakub. 2004. „Koncept rané kyberkultury.“** In *Média a realita*. Brno: FSS MU.
- **Millarch, Francisco. 1998. *Monopolies x Open Standards: An Abridged History of the Personal Computer Industry and Its Influence on the Cyberspace.***
<http://www.millarch.org/francisco/papers/monopolies.htm> (14.2.2005)
- **Taylor, Paul A. 1999. „Them and us.“** In *Hackers*. London and New York: Routledge. Strany 12–22 — 10 stran, anglicky.

Rámcová/doplňující četba (snadno k dohledání v knihovně nebo na internetu):

- **Barlow, John P. 1990. *Crime and Puzzlement*.** WWW: <http://www.eff.org/~barlow/>
- **Bastl, Martin. 2002. „Kyberpunk.“** Pp. 9 – 12 in *Sedmá generace 8*.
- **Meyer, Gordon R. 1989. *The Social Organization of the Computer Underground*.** (Diplomová práce.) Northern Illinois University. WWW: <http://sun.soci.niu.edu/theses/gordon>
- **Navrátilová, Jolana. 1998. *Kyberpunk v díle Williama Gibsona a jeho přínos pro sociální teorie*.** (Diplomová práce.) Brno: FSS MU.
- **Sterling, Bruce. 1992-a. *The Hacker Crackdown: Law and the Disorder on the Electronic Frontier*.** WWW: <http://www.well.com:70/1/Publications/authors/Sterling/hc>

Doplňující beletrie:

Tedy beletrie, která měla vliv na utváření kyberkulturních diskurzů, a tedy i na akademickou reflexi nových technologií – zahrnuje kromě kyberpunkových autorů (W. Gibson, P. Cadiganová, L. Shiner, R. Rucker, B. Sterling aj.) např. i P. K. Dicka či J. G. Ballarda.

- William Gibson (*Neuromancer; Jak vypálit chrome; Virtuální světlo; Všechny párty zejtřka; ...*)
- *Zrcadlovky: Kyberpunková antologie*. (Plzeň: Laser. ed. Bruce Sterling, česky vydáno r. 2000.)
- Philip K. Dick (*Ubik; Blade Runner: Sní androidi o elektrických ovečkách?; Tři stigmata Palmera Eldritch; aj.*)
- J. G. Ballard (*Mýty blízké budoucnosti*)
- Neal Stephenson (*Sníh; Diamantový věk*)

1. přednáška

Úvodní hodina

Vymezení tematiky a cílů semináře, seznámení s podmínkami absolvování kurzu.

Zadaná četba:

- **Millarch, Francisco. 1998. „Net Ideologies: From Cyber-liberalism to Cyber-Realism.“** Cybersoc Magazine, Issue 4.
http://www.millarch.org/francisco/papers/net_ideologies.htm (14.2.2005) — **8 stran, anglicky**

Doplňující četba:

---

2. přednáška

Das Netz – projekce dokumentu o kulturní historii kybernetiky a ICT

Režie: Lutz Dammbeck; Německo 2004, 115 min

Zadaná četba:

- **Hayles, N. Katherine. 1999.** „*Toward Embodied Virtuality.*“ in *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. Chicago, London: The University of Chicago Press. **Strany 1–25 — 24 stran, anglicky**

Doplňující četba:

- **Hayles, N. Katherine. 1999.** „*Contesting for the Body of Information: The Macy Conferences on Cybernetics.*“ in *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. Chicago, London: The University of Chicago Press. **Strany 50–83 — 33 stran, anglicky**

3. přednáška

Společnost / kultura / technologie

Náhled do sociálněvědného rozvažování o technologii a o jejím vztahu ke společnosti a kultuře.

- stručný náhled do historie (antropologie 19. stol., marxismus, modernistické hnutí, Ogburn aj.)
- vznik kybernetiky a konceptu informace
- technodeterminismus torontské školy (McLuhan aj.)
- základní rysy uvažování o technologii – hledání prvotního hybatele aneb k různým formám redukcionismu

Zadaná četba:

- **Marshall McLuhan versus Playboy (rozhovor).** In: *Člověk, média a elektronická kultura*. Jota 2000.

Ilustrace:

Michal Komárek: Causa Marshall McLuhan. REFLEX 50/2004.

Doplňující četba:

- **Dahlberg, L. 2004.** „*Internet Research Tracings: Towards Non-Reductionist Methodology.*“ *Journal of Computer-Mediated Communication* 9(3) April 2004. <http://www.ascusc.org/jcmc/vol9/issue3/dahlberg.html> (16.2.2005)
- **McLuhan, Marshall H. 2000.** „*Guttenbergova galaxie.*“ In *Člověk, média a elektronická kultura*. Výbor z díla. JOTA: Brno. Strany 105–157 — 52 stran, česky.

4. přednáška

Koncepty kyberkultury

Kritické shrnutí základních typů konceptů kyberkultury a osvětlení jejich výchozích pozic.

- utopické koncepty k.
- informační koncepty k.
- antropologické koncepty k.
- epistemologické koncepty k.

Zadaná četba:

- **Lévy, Pierre. 2000.** „Odpovědi na několi častých otázek.“ a „Kyberkultura aneb Simultánní tradice.“ In *Kyberkultura*. Praha: Karolinum. 215–229 — 14 stran česky.
- **Hawk, Andy. 1993.** „Future Culture Manifesto.“ *The Cyberpunk Project*. WWW: http://project.cyberpunk.ru/idb/future_culture_manifesto.html (16.2.2005) — 5 stran anglicky.

Doplňující četba:

- **Escobar, Arturo.** „Welcome to Cyberia: Notes on the Anthropology of Cyberculture.“ In *Cyberfutures: Culture and Politics on the Information Superhighway*. Ed. by Sardar, Ziauddin; Ravetz, Jerome R. London: Pluto Press. Strany 111–137 — 26 stran anglicky.
- **Morse, Margaret. 1998.** „Virtualities: A Conceptual Framework.“ In *Virtualities: Television, Media Art and Cyberculture*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press. Strany 3–23 — 20 stran, anglicky.

5. přednáška

Kořeny a vznik rané kyberkultury

Vznik a vývoj ICT a vznik technologických subkultur; 40.–90. léta 20. století

- zdroj výpočetních technologií a kontext jejich raného vývoje
- původní hackerská uskupení počátku 60. let a jejich vztah ke kalifornské kontrakultuře
- otevření technologií na počátku 70. let – cesta technologie z elitních vědeckých pracovišť na ulici
- hackerské hnutí 70. let (phone phreaks a computer clubs; garážová ekonomika) a počátek „digitální revoluce“
- proměny pojetí hackingu
- kriminalizace hackerského hnutí

Zadaná četba:

- **Levy, Steven. 1984 (1996).** *Hackers, Heroes of the Computer Revolution*. New York: Anchor/Doubleday. — 18 stran, anglicky.

Ilustrace:

- **THOCP – The History of Computing Project.** 2002. WWW: <http://www.thocp.net>

Doplňující četba:

- **Mizrach, Steve.** „Old Hackers, New Hackers: What's the Difference?“ *The Cyberpunk Project*. http://project.cyberpunk.ru/idb/old_and_new_hackers.html (16.2.2005)
- **Mizrach, Steve.** „Is Cyberpunk the Counterculture of the 1990's?“ http://www.fiu.edu/~mizrachs/Cyberpunk_as_Counterculture.htm (16.2.2005)
- **Taylor, Paul A. 1999.** „Introduction.“ In *Hackers*. London and New York: Routledge.

6. přednáška

Vrchol a proměna rané kyberkultury

Rozšíření ICT v 80. a 90. letech – technopopkultura – nové technologie jako součást kulturního a společenského mainstreamu.

- kyberpunk
- zdroj akademické reflexe netechnologických aspektů ICT
- popularizace kyberkultury a hackingu, další proměna jeho pojetí; generační střety v rámci hackerských subkultur

Navázání na předchozí přednášku:

- konec rané kyberkultury – rozštěpení a profilace jednotlivých subkultur (underground, avantgarda, akademická sféra, podnikatelská sféra, stát)
- širší souvislosti střetu státu a hackerské kyberkultury

Zadaná četba:

- **Shiner, Lewis. 2001.** „Uvnitř hnutí.“ In *Ikarie 11/2001*. Strany 46–49 — 3 strany, česky.
- **Maddox, Tom. 1992.** „After the Deluge: Cyberpunk in the '80s and '90s.“ in *Thinking Robots, an Aware Internet, and Cyberpunk Librarians*. Ed. by Wolf, Milton T. Library and Information Technology Association: San Francisco. WWW: http://www.ecn.org/settorecyb/txt/tom_maddox_sul_cyberpunk.html

Ilustrace

- **Gibson, William. 1991.** „Johny Mnemonic.“ Pp. 3-9 in *Ikarie 11/1991*.

Doplňující četba:

- **Adamovič, Ivan. 2001-a.** „Vzpomínka na budoucnost.“ P. 2 in *Ikarie 11/2001*.
- **Barlow, John P. 1990.** *Crime and Puzzlement*. WWW: <http://www.eff.org/~barlow/>
- **Bastl, Martin. 2002.** „Kyberpunk.“ Pp. 9 – 12 in *Sedmá generace 8*.

7. přednáška

Kyberkulturní diskurzy a narace

- kořeny kyberkulturních narací
- základní tematická agenda k. narací
- dystopie vs. utopie
- dopad k. narací

Zadaná četba:

- **Fisher, Dana R.; Wright, Larry Michael. 2001.** „On Utopias and Dystopias: Toward an Understanding of the Discourse Surrounding the Internet.“ *Journal of Computer-Mediated Communication* 6(2) January 2001. <http://www.ascusc.org/jcmc/vol6/issue2/fisher.html> (16.2.2005) cca 11 stran, anglicky.
- **Robins, Kevin. 2003.** „Kyberprostor a svět, ve kterém žijeme.“ In *Revue pro média 05 (čtvrtletní tematická příloha Hosta)*. Brno: Host. Strany 15–23 — 8 stran, česky.

Ilustrace:

Jargon File 4.2.0. 2000. <http://www.science.uva.nl/~mes/jargon> (16.2.2005)

Doplňující četba:

Freyermuth, Gundolf S. 1997. *Cyberland*. Brno: Jota.

Negroponte, Nicholas. 2001. *Digitální svět*. Praha: Management Press.

8. přednáška

Nové technologie, tělesnost a identita

- vliv kybernetické metaforiky na společenské vědy
- koncept kyborga
- koncept posthumanismu

Zadaná četba:

- **Haraway, Donna. 2002. „Manifest kyborgů: Věda, technologie a socialistický feminismus ke konci dvacátého století.“** In *Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity – Sociální studia 7*. Ed. by Barša, Pavel. Brno: FSS MU. **Strany 51–58 — 7 stran, česky.**

Doplňující četba:

- **Fitzpatrick, Tony. 1999. „Social Policy for Cyborgs.“** Pp. 93-116 in *Body & Society*, vol. 5(1). London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE Publications.
- **Landsberg, A. 1996. „Prosthetic Memory: Total Recall and Blade Runner.“** Pp. 175–189 in *Cyberspace / Cyberbodies / Cyberpunk: Cultures of Technological Embodiment*. Featherstone, M. a Burrows, R. (eds.). London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications,
- **Navrátilová, Jolana. 2002. „Donna Haraway a útok na jednotu bez různosti.“** Pp. 59 – 66 in *Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity – Sociální studia 7*. Ed. by Barša, Pavel. Brno: FSS MU.

9. přednáška

Nové technologie a moc

- dvojznačnost očekávání spojených s novými technologiemi
- základní proudy politického uvažování o nových technologiích a jejich přínosu v 80. a 90. letech
- nové formy moci, nebo jen nové mocenské techniky?

Zadaná četba:

- **Kroker, Arthur. Weinstein, Michael A. 2001. *Data Trash – The Theory of Virtual Class*.** Montreal: New World Perspectives. Strany 4–26 — 22 stran, anglicky.

Ilustrace:

- **Barlow, J. P. 1996. *A Declaration of the Independence of Cyberspace*.** Electronic Frontier Foundation.

Doplňující četba:

- **Dahlberg, Lincoln. 2001. „Democracy via cyberspace: Mapping the rhetorics and practices of three prominent camps.“** In *New Media & Society* vol3(2). London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications. Strany 157-177 — 20 stran, anglicky.

10. přednáška

Nové technologie, komunita a veřejnost

- proměna vztahu veřejného a privátního prostoru v souvislosti s proměnami technologie
- virtuální komunita – kořeny kyberkulturního komunitarismu
- elektronická agora

Zadaná literatura:

- **Rheingold, Howard. 1993. „Introduction.“** In *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Reading: Addison-Wesley. <http://www.rheingold.com/vc> (16.2.2005) cca 15 stran, anglicky.

Doplňující četba:

- **Mitchell, William. 1995. *City of Bits: Time and the Infobahn*.** Cambridge, MA: MIT Press. WWW: http://mitpress2.mit.edu/e-books/City_of_Bits
- **Papacharissi, Zizi. 2002. „The Virtual Sphere: The Internet as a Public Sphere.“** Pp. 9-27 in *New Media & Society* Vol4(1). London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.
- **Poster, Mark. 1996. „Cyberdemocracy: Internet and the Public Sphere.“** Pp. 201-218 in *Internet Culture*. Ed. by Porter, David. New York, London: Routledge.